

MIKULÁŠ BUBNA Z LITIC A JEHO ROLE V PROTEKTORÁTNÍ POLITICE

Dita Jelínková

Ústav pro studium totalitních režimů

Na úvod

Mikuláš Bubna z Litic byl příslušníkem starého českého rodu Bubna, první zmínky o něm spadají na konec 14. století. V roce 1562 získal rod statek a zámek Doudleby nad Orlicí, kde se Mikuláš roku 1897 narodil.¹ Rozpad monarchie a vznik samostatného Československa patrně Mikuláš nepřivítal s nadšením, což bylo ostatně u příslušníka dosud privilegované rodové šlechty pochopitelné. Mikuláš patřil ke generaci, která se narodila ještě v dobách „světa včerejška“ a s jeho koncem vstoupila do dospělosti. Byla to generace, jež prožila první světovou válku, která vedla ve svém důsledku ke změně struktur a starých řádů společnosti, což znamenalo pro příslušníky do té doby privilegované šlechty novou životní realitu. Rozpad monarchie, devalvace uznávaných hodnot, zpochybnění po staletí neměnných tradic a v neposlední řadě ztenčení jmění způsobily, že vztah příslušníků šlechty k demokratickému Československu byl mnohdy problematický – někteří se s novou realitou vyrovnali a nový stát a demokratickou formu vlády postupně přijali, jiní ho nikdy neakceptovali. Mikulášův otec, Michael hrabě Bubna z Litic,² byl sice korunní Čech, ale sám sebe viděl jen v rámci konstituční monarchie a za panovníka uznával pouze císaře. Rozbití Rakouska-Uherska pokládal za zradu a pozdější pozemkovou reformu přímo za ránu dýkou do zad.³ Pro šlechtu bylo obtížné přijmout politiku masarykovsko-benešovské Československé republiky, která se dotkla starobylých výsad a privilegií šlechty, ale také její majetkové základny a otřásla celkově její vůdčí rolí elity ve smyslu sociálním, ekonomickém i politickém. Mikuláš Bubna z Litic uvedl: *„Ich habe immer unter diese Politik gelitten.“*⁴

Nicméně v prvorepublikových sčítáních lidu na počátku dvacátých let a v roce 1930 Mikuláš optoval pro národnost československou.⁵ Přesto se podle vlastních slov nepovažoval za Čecha, jak uvádí ve svém dopise z října 1938: *„Ich war nie ein Tscheche.“*⁶ Jedním dechem však dodává: *„aber ich bin ein böhmischer Aristokrat und nichts auf der Welt kann mich von diesem abringen.“*⁷ Zcela pochopitelně se Mikuláš teprve postupně ztotožňoval s československým státem, který roku 1918 vznikl jako nástupnický stát rakousko-uherské monarchie, svůj vztah k české zemi a českému národu ale nikdy nezpochybňoval.

1 Viz rodný list Mikuláše Bubny z Litic. Příloha č. 1. MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl I. Argo, Praha 2008, s. 118.

2 Michael Bubna z Litic, nar. 1864, zemřel 1949. Viz MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...*, s. 118.

3 VOTÝPKA, Vladimír: *Příběhy české šlechty*. Paseka, Praha 2001, s. 147.

4 *„Vždy jsem trpěl pod touto politikou.“* (překlad aut.) *Státní oblastní archiv v Zámruku* (dále jen SOA Zámruk), RA Bubnů z Litic. Neinventarizováno. Dopis Mikuláše Bubny z Litic přítelkyni Hedvice Kurzové ze 7. října 1938.

5 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou sepsaný dne 25. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

6 *„Nikdy jsem nebyl Čechem.“* (překlad aut.) SOA Zámruk, RA Bubnů z Litic. Neinventarizováno. Dopis Mikuláše Bubny z Litic přítelkyni Hedvice Kurzové ze 7. října 1938.

7 *„Ale jsem český (v zemském smyslu) aristokrat a nic na světě mě od toho nemůže odtrhnout.“* (překlad aut.) SOA Zámruk, RA Bubnů z Litic. Neinventarizováno. Dopis Mikuláše Bubny z Litic přítelkyni Hedvice Kurzové ze 7. října 1938.

V roce 1939 se Mikuláš Bubna z Litic připojil k deklaraci věrnosti české šlechty českému národu ze září 1939, kterou podepsal za sebe i za svého otce Michaela a v níž mimo jiné stojí: „*Národ český, jemuž slavnostním způsobem byla zaručena Vůdcem německého národa a říšským kancléřem jeho národní svébytnost, zajisté může považovati za své právo i svou povinnost tvrditi se vším důrazem – kdyby o tom pochybnost vznikla – skutečnost, že má českou šlechtu jako svou složku, jež od těla národního se nikdy neoddělila a nikdy svým přičiněním oddělena nebude. [...] Vycházejíce z přesvědčení o jednotě našeho národa ve všech složkách a zejména o tom, že potomci někdejších spoluvůrců a nositelů české státnosti ještě mohou svému národu a své vlasti za všech poměrů platně posloužiti, chceme se vždy a za všech okolností hlásit k českému národu.*“⁸

Předchozí prohlášení české šlechty ze 17. září 1938, které vzniklo dva dny poté, co žádal Hitler připojení českého pohraničí k Německu, a dva dny předtím, než Anglie a Francie vyzvaly československou vládu, aby Německu postoupila pohraniční oblasti s více než padesáti procenty německého obyvatelstva, však Mikuláš nepodepsal. Ve zmíněném prohlášení, které předala delegace české šlechty prezidentovi Edvardu Benešovi, mimo jiné zaznělo: „*Za těchto dnů všechny stavy a třídy našeho národa svorně projevují svou vůli zabránit porušení hranic našeho státu. Proto i řada členů starých rodů naší vlasti nás pověřila, abychom se k Vám dostavili s podobným projevem. Věrnost k českému státu, který naši předci pomáhali budovat a po tisíce let udržet, je pro nás povinností tak samozřejmou, že jsme se rozmýšleli ji výslovně zdůraznit...*“⁹ Stejný pocit měl zjevně i Mikuláš, který se k prohlášení nepřipojil, ačkoliv svou věrnost a podporu zemi považoval za samozřejmou. V dopise z 18. září 1938 se Bubna v podstatě ospravedlňoval, že nepodepsal zmíněné prohlášení: „*Nepovažoval jsem za nutné připojit se k přihlášení mých sousedů. Jsem však hrdým, že jsem toto prohlášení učinil již o mnoho dříve do Vašich rukou při mé návštěvě u Vás v Kostelci nad Orlicí...*“¹⁰ Tím měl Mikuláš Bubna patrně na mysli svou návštěvu ministra veřejných prací Jana Dostálka 15. dubna téhož roku, kde prohlašoval, že své služby dává k dispozici státu.¹¹ Proklamoval svou plnou loajalitu československému státu a jeho představitelům a mimo jiné se rovněž nabídl propagačně pracovat v Maďarsku.¹² Bubna dále napsal: „*Na mém stanovisku se nic nezměnilo a nepovažoval jsem za nutné toto opětovat.*“¹³

Ostatně o tom, že Bubna vnímal mnichovské události velmi tragicky, svědčí jeho dopis ze 7. října 1938, kde píše o svém smutku z toho, jak bylo Československo obětováno, a zároveň zdůrazňuje, že takový vývoj tušil. Právě obavy, že Československo nebude schopno čelit tlaku svých mocných sousedů, po rozpadu monarchie vedly mnohé šlechtice k odmítnutí státní formy malé samostatné Československé republiky. Mikuláš tehdy psal: „*Leider ahnte ich immer dieses Ende, doch will man es nicht glauben, aber England entschied sich so + sein Wille wird nun vollzogen. Ich bin sehr, sehr traurig.*“¹⁴

Zároveň také jasně definoval touhu aktivně se zapojit do činnosti pro československý stát. Mikuláš Bubna z Litic tak jako řada česky smýšlejících aristokratů právě v době ohrožení země

8 Archiv kanceláře prezidenta republiky (dále jen AKPR), fond D-důležité, Šlechta, kart. 6, inv. č. 1124, sign. D 3038/40. Kopie prohlášení české šlechty ze září 1939 s Bubnovým podpisem. Příloha č. 6.

9 AKPR, fond D-důležité, Šlechta, sign. D 3038/40, kart. 6, inv. č. 1124. Kopie prohlášení české šlechty ze 17. září 1938.

10 AKPR, fond D-důležité, Mikuláš hrabě Bubna z Litic, ministr zemědělství, 1938–1944, kart. 186, inv. č. 1258, sign. 20284. Dopis M. Bubny z 18. 10. 1938 bližší neurčenému ministři – pravděpodobně šlo o ministra veřejných prací Jana Dostálka. Viz příloha č. 5.

11 Tamtéž.

12 AKPR, fond D-důležité, Mikuláš hrabě Bubna z Litic, ministr zemědělství, 1938–1944, kart. 186, inv. č. 1258, sign. 20284. Dopis Mikuláše Bubny z Litic z 20. září 1938 Kanceláři prezidenta republiky. Viz příloha č. 4.

13 Tamtéž.

14 „*Bohužel jsem vždy tušil takový konec, přesto tomu člověk nechce věřit, ale Anglie tak rozhodla a její vůle bude nyní vykonána. Jsem velmi, velmi smutný.*“ (překlad aut.) SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic. Neinventarizováno. Dopis Mikuláše Bubny z Litic přítelkyni Hedvice Kurzové ze 7. října 1938.

nacistickým Německem jednoznačně vyjádřil podporu státu, s jehož existencí se mnozí včetně jeho samého často obtížně vyrovnávali. Byl si však vědom toho, že „700 Jahre hat meine Familie die Geschichte Böhmens mit entschieden,“ vyjádřil tedy naději, že „vielleicht gelingt es mir... etwas für dieses Land zu erzielen“.¹⁵

K tomu dostal brzy příležitost. Poté, co první protektorátní ministr zemědělství Ladislav Feierabend uprchl do Londýna, hledala tzv. trojka nového kandidáta na tuto funkci. Eliášovou podmínkou, kterou měl daný kandidát splňovat, bylo, že má být spolehlivý Čech, a kromě toho měl vyhovět speciálnímu požadavku, tj. neměl být agrárník.¹⁶ Při poradách tzv. trojky se dohodlo, že by tuto funkci měl vykonávat některý z příslušníků české šlechty. Šlo o promyšlený krok, jenž mimo jiné vycházel z premisy, že Hitler, Göring, Goebbels i další nacističtí pohlaváři se rádi obklopovali aristokraty a respektovali jejich tituly.¹⁷ Kromě toho osobnosti z řad šlechty představovaly už svými jmény symbol historické tradice českého státu a díky svému postavení neměly trpět komplexy méněcennosti při jednáních s představiteli nacistického Německa.¹⁸ Důvodů pro toto rozhodnutí bylo několik. Kromě předpokladu, že ministr zemědělství vybraný z řad české šlechty, respektive velkých pozemkových vlastníků bude odolávat stranickému tlaku agrárních organizací a faktu, že tímto způsobem bude prolomen monopol agrární strany na Ministerstvo zemědělství, sehrál zde roli také projev loajality české šlechty přednesený prezidentu Háchovi krátce předtím.¹⁹ V něm šlechtici prohlašují, že se cítí součástí národa a sdílejí za každých okolností jeho osud. A v neposlední řadě mělo jmenování nového ministra zemědělství z řad šlechty usnadnit jeho přijetí říšským protektorem Konstantinem von Neurathem.²⁰

Režim říšského protektora Neuratha totiž nesl viditelné stopy smírného postoje k českým představitelům šlechty.²¹ Jak vypověděl velitel pražského oddělení Sicherheitsdienst (SD) Walter Jacobi, netýkalo se to pouze samotného Konstantina von Neuratha jakožto představitele württemberské šlechty, ale značné části jeho kabinetu. Šéf kabinetu, vyslanec Völckers, referent von Holleben, stejně jako podtajemník u říšského protektora von Burgsdorf, potomek saské úřednické šlechty, zaujímali podle Jacobiho vůči českým šlechticům smírný postoj.²² Jacobi po válce dosvědčil, že SD během Neurathovy vlády do roku 1941 přivírala oči nad aktivitou šlechty a její politickou činností.²³

Z toho důvodu se ministr zemědělství vybraný z řad příslušníků šlechty jevil jako nejvhodnější. Mezi navrhovanými kandidáty na post ministra zemědělství stál však na prvním místě jiný šlechtic, Karel Belcredi, který byl ovšem tak špatně zapsán u Gestapa, že jeho jmenování nepřipadalo v úvahu.²⁴ Tak se stal přednostním kandidátem na ministerskou funkci v resortu zemědělství Mi-

15 „Moje rodina po 700 let spolurozhodovala o dějinách Čech, snad se mi podaří něčeho pro tuto zemi docílit.“ (překlad aut.) Tamtéž.

16 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s dr. Hubertem Masaříkem sepsaný dne 6. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

17 Eliášova protektorátní vláda rozhodla v září 1939, v souvislosti s prohlášením věrnosti státu a národu ze září 1939, o „navrácení“ šlechtických titulů. AKPR, fond D-důležité, Šlechta, sign. D 3038/40, kart. 6, inv. č. 214. Dopis od Eugena Durycha z 26. 1. 1939, č. j. 403/39. Srov. Tamtéž. Záznam řeči Josefa Nebeského z 14. 9. 1939.

18 MASARÍK, Hubert: *V proměnách Evropy. Paměti československého diplomata*. Paseka, Praha, 2002, s. 314.

19 AKPR, fond D-důležité, Šlechta, sign. D 3038/40, kart. 6, inv. č. 214. Kopie prohlášení české šlechty z 12. září 1939.

20 MASARÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 311.

21 ABS, f. 52, Výpovědi zaměstnanců gestapa, sign. 38-14. Adel, s. 56.

22 ABS, f. 325, Správa vyšetřování StB – vyšetřování válečných zločinců, sign. 166-3, Jacobi (SD) výpověd. Srov. MASARÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 311. Hubert Masařík potvrdil, že Völckers i Holleben byli antinacisté.

23 GLASSHEIM, Eagle: *Noble nationalist. The transformation of the bohemian aristocracy*. Harvard University Press, London, England 2005, s. 195.

24 MASARÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 311.

kuláš Bubna z Litic.²⁵ Odpovídal Eliášovým požadavkům, tj. byl českého smýšlení a projevoval ryze český postoj, proti nacistickým okupantům stál v opozici, zároveň nebyl politicky vyhraněn a byl rovněž odpůrcem agrární politiky prováděné agrární stranou, která podle něj „nadělala mnoho škod v Československu“.²⁶

Činnost Mikuláše Bubny z Litic jako ministra zemědělství

Mikuláš Bubna z Litic byl jmenován 3. února 1940 ministrem zemědělství Eliášovy protektorátní vlády, prvním „aristokratickým“ ministrem od roku 1918. O čtyři dny později převzal úřad od Jaroslava Krejčího, který držel dočasně funkci Ministerstva zemědělství po Feierabendově odchodu do anglického exilu.²⁷ Eliáš chtěl jeho původ využít k tomu, aby „jako hrabě hájil u Neuratha zájmy českého národa“. Ve shodě s tím „Bubna intervenoval osobně u Neuratha a u jiných německých úřadů ve prospěch zavřených českých lidí“.²⁸ Ovšem hlavní důvod, proč byl Mikuláš Bubna z Litic dosazen na ministerský post, podle Josefa Nebeského²⁹ naplněn nebyl. Nebeský, který byl ze své pozice předsedy Národního souručenství v letech 1939–1941 často přizván na vládní schůzi a přicházel s vládními činiteli často do styku, vypověděl: „O Bubnovi panoval tehdy všeobecný názor, že jako šlechtic vybuduje si k tzv. protektoru Neurathovi rovněž šlechtici kladný poměr, který může být prospěšný celé české věci. V pravdě tyto naděje byly však úplně liché, ač i sám Bubna učinil jakýs pokus od Neuratha nějaký příslib získat při příležitosti, kdy tzv. Protektor pořádal recepci, na níž byla pozvána jak česká, tak i německá šlechta. Tato událost mi byla sdělena býv. gen. Eliášem, který dodal, že pokus získatí pro naši věc Neuratha nemá ve skutečnosti význam, ježto vlastně ve všem rozhoduje K. H. Frank.“³⁰

Okupační nacistická moc v Protektorátu Čechy a Morava nebyla jednotná: na jedné straně stál Neurath a na druhé Karl Hermann Frank a Gestapo, panovaly mezi nimi rozpory, které se stupňovaly. Protektorátní česká vláda musela udržovat styk s oběma tábory, dávala ale přednost Neurathovi před mocným a Čechům extrémně nepřátelským Frankem, který ovládal Gestapo. Neurath jednal pouze s malým okruhem lidí v rámci protektorátní politiky, a to s prezidentem Emilem Háchou, předsedou vlády Aloíšem Eliášem, ministrem dopravy Havelkou a Hubertem Masaříkem, a později, po jeho uvedení do funkce ministra, také s Mikulášem Bubnou z Litic.³¹

Po třech měsících v úřadu zaznamenal Mikuláš Bubna z Litic poprvé výraznější osobní střet s nacistickou okupační mocí. Osmnáctého května 1940 byla v Praze zahájena dvacátá hospodář-

25 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s dr. Jiřím Havelkou sepsaný dne 26. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

26 Tamtéž, Protokol s dr. Karlem Vaňkem ze dne 21. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Karel Vaněk byl bratrem popraveného Ludvíka Vaňka, Bubnova přítele, který jej do ministerské funkce navrhl.

27 Ministr Feierabend a předseda Nejvyššího úřadu cenového ing. Nečas se v souvislosti se zatýkáním členů domácího odboje dostali do centra pozornosti Gestapa, a s Eliášovým souhlasem proto oba zvolili odchod do exilu. Po těchto událostech se koncem ledna 1940 musela uskutečnit rekonstrukce protektorátní vlády. GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XV. a, 1938–1945. Paseka, Praha, Litomyšl 2006, s. 348.

28 Tamtéž, Protokol s Jaroslavou Eliášovou sepsaný dne 22. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

29 Josef Nebeský stanul v čele Národního souručenství v polovině července 1939, protože jeho předchůdce Adolf Hrubý upadl v nemilost pokusem o uplacení německého novináře. Za Nebeského se pod pláštěm legální organizace rozvíjela intenzivně také ilegální činnost a podpora odboje. BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Prostor, Praha 1999, s. 54, 127. 17. května 1941 byl J. Nebeský odvolán a spolu s ním i jeho náměstci včetně Karla Belcrediho. VEČEŘA, Pavel: *Národní souručenství*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (a kol.): *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl. Období 1938–2004*. Doplněk. Brno, 2005, s. 1099.

30 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Josefem Nebeským sepsaný dne 14. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

31 MASARÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 311.

ská výstava v Ústřední síni Průmyslového paláce, již se účastnil i říšský protektor Neurath a kterou zahajoval Mikuláš Bubna z Litic českým a německým projevem. Text projevu, který si sám Bubna vypracoval a byl pouze hospodářského rázu, schválil státní komisař Gross, jenž stál v čele zemědělského referátu u říšského protektora a s kterým přicházel Bubna často do styku, protože zprostředkoval instrukce od protektora v zemědělských otázkách. Následně Bubnovi ovšem telefonoval kulturní referent úřadu říšského protektora Gregory a žádal ho, aby projev rozšířil o politický obsah. To Bubna odmítl a na Gregoryho naléhání a výhrůžky odpověděl, že raději odejde z vlády. Tím první telefonický rozhovor skončil, následovaly však další dva, během nichž Bubnovi „ještě vyhrožoval, že to bude mít pro mě špatné následky a že mně jako šlechtici šlechtici radí, abych ten politický projev učinil a zanechal toho nemožného postoje hospodářského ministra. Já totiž jsem se bránil také tím poukazem, že nejsem politický ministr, že jsem pouhý hospodářský ministr, a že proto nebudu pronášeti žádné politické řeči.“ Přestože se Bubna bránil, nakonec musel svůj projev upravit; jeho nové znění připravil spolu s Ludvíkem Vaňkem. Ve dvou větách v něm hovořil o „německém národě, který se semknul za myšlenku přetvoření evropského života, přičemž velká vítězství statečné německé armády rychlými kroky přibližují konečnému řešení. [...] jsme si tehdy s Dr. Vaňkem řekli, že tam výslovně dáme ‚konečné řešení‘ bez jakéhokoliv náznaku, jak to konečné řešení bude vypadat.“³² Mikuláš krátký projev v tomto znění posléze přednesl na hospodářské výstavě. Ačkoliv plně neuposlechl výzvu k vypracování politického projevu, nebyly proti němu podniknuty žádné kroky. Při společném obědě vlády u Neuratha ho však Gross ujistil, že od něj bude vyžadovat politický projev při jiné příležitosti, což Bubna opět odmítl a nikdy ho až do konce své veřejné činnosti nepronesl.³³

V květnu 1940 Neurath žádal, aby byl po říšskoněmeckém vzoru proveden přesun kompetencí z Ministerstva obchodu na Ministerstvo zemědělství. Neurathův návrh nebyl proveden v plném rozsahu, nýbrž „jenom tak, jak jsme to potřebovali po dohodě s dr. Kratochvílem“,³⁴ tehdejší ministrem obchodu.³⁵ V červnu 1940 začal naléhat úřad říšského protektora na celní zapojení území Čech a Moravy do Říše. Bubna se po dohodě s Eliášem snažil získat odklad, neboť úplné zrušení plánu celního zapojení nebylo pravděpodobné, vzhledem k tomu, že celní zapojení bylo obsaženo ve výnosu Hitlera o zřízení Protektorátu.³⁶ Odklad Bubna získal argumentací, kterou vytvořil spolu se sekčním vedoucím Ministerstva zemědělství Otakarem Frankenbergem, že dostali pokyn k celnímu zapojení příliš pozdě a země ještě nejsou připraveny na tak radikální zásah do svého hospodářství, tudíž okamžité celní zapojení by mělo negativní hospodářské důsledky. Eliáš v tomto smyslu působil také na průmyslové kruhy. Také upozorňoval Bubnu, že vše je na jeho vlastní odpovědnost, protože „věděl, že důvody námi uváděné nejsou alespoň ze dvou třetin pravdivé“.³⁷ Úřad říšského protektora odklad povolil a k celnímu zapojení došlo až 1. října 1940.

Celní zapojení Protektorátu nebylo jediný problém, který musel Mikuláš Bubna z Litic v úřadu ministra zemědělství řešit. Výtky okupantů proti nedostatečným dodávkám byly velice časté a vyvrcholily v zimě 1941. Patnáctého února 1941 si zavolal Karl Hermann Frank do Černínské-

32 Citováno podle Bubnovy výpovědi poskytnuté během poválečných výslechů. Viz ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou z Litic z 24. února 1946. Viz foto z hospodářské výstavy, příloha č. 3.

33 Tamtéž.

34 Jaroslav Kratochvíl se stal ministrem obchodu po vládní rekonstrukci z ledna 1940. Do té doby vykonával funkci místopředsedy Svazu majitelů dolů.

35 Tamtéž. Protokol s Mikulášem Bubnou z Litic z 26. února 1946.

36 „Protektorát náleží k celnímu území Německé říše a podléhá její celní výsosti.“ Čl. 9 Výnosu Vůdce a říšského kancléře z 16. března 1939.

37 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou z Litic z 26. února 1946.

ho paláce protektorátní vlády, aby přednesl výhrůžné prohlášení z důvodu ostrých výtek proti zásobování a provádění hospodářských kontrol. Frank tehdy vyhrožoval zejména tím, že pokud nedojde neprodleně k nápravě, „*Říše převezme okamžitě zásobování německého obyvatelstva v Protektorátu a zásobování českého obyvatelstva ponechá pouze protektorátní vládě*“.³⁸ Posléze Bubna spolu s Jaroslavem Kratochvílem, kteří byli zmocněni vládou na mimořádné vládní schůzi, aby s Frankem vyjednali další opatření a zabránili uskutečnění jeho výhrůžek, na této schůzce vyjednali zapojení Národního souručenství do hospodářských kontrol a dosáhli tak dočasného zklidnění situace. Celé zapojení Národního souručenství však bylo podle Bubny, Nebeského a Kratochvíla pouze formální, o čemž svědčí i dopis K. H. Franka Háchovi, kde ostře vyjádřil svou nespokojenost s neefektivním zapojením Národního souručenství do hospodářských kontrol.³⁹

V lednu 1941 došlo ke krizi ve vztazích mezi protektorátní vládou a německou okupační mocí poté, co chtěl Frank využít ustanovení „o omezení počtu úředníků“ k propuštění legionářů.⁴⁰ Tyto zásahy mířily především na Eliášovu pozici a někteří členové protektorátní vlády byli ostře proti tomu, aby se připsal provedl. Bubna poskytl rozhovor hlavnímu redaktorovi *Národní politiky* Crhovi,⁴¹ kde se vyjádřil k Frankově projevu a uvedl, že toto prohlášení má hlubší význam, neboť je zaměřeno proti vlivu někdejších legionářů na národ.⁴² Mikuláš Bubna z Litic dokonce inicioval formální návrh rezignace vlády i jejího předsedy Eliáše.⁴³ Avšak Alois Eliáš dostal prostřednictvím Zdeňka Bořka-Dohalského direktivu od exilové vlády v Londýně, podle níž měl setrvat v čele vlády a udržet ji ještě nějaký čas funkční.⁴⁴ Beneš tehdy počítal s tím, že válka skončí už v zimě 1941–1942 nebo na jaře 1942. Pražská vláda měla kontrolovat správu co nejdéle, aby mohl být po převratu rychle obnoven pořádek.⁴⁵

Benešovy prognózy se však nenaplnily. Dne 27. září 1941 nastoupil do úřadu jako zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich.⁴⁶ Téhož dne byl zatčen předseda vlády generál Eliáš,

38 Citováno podle Bubnovy výpovědi poskytnuté během poválečných výslechů. Viz ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou z Litic z 24. února 1946.

39 Tamtéž.

40 BRANDES, Detlef: *Exil v Londýně 1939–1943. Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*. Karolinum, Praha 2003, s. 96.

41 Václav Crha se narodil 27. května 1901 v Rokycanech. Od roku 1937 působil v deníku *Národní politika* jako řadový redaktor. Od počátku roku 1938 do konce dubna 1943 byl šéfredaktorem *Národní politiky*. V roce 1941 se Crha připojil ke Krychtálkově „sedmičce“ novinářských aktivistů, ale jeho role v ní se omezovala na pouhé přihlížení. Počátkem května 1943 nastoupil do *Ranního Českého slova*. Na základě direktivy E. Moravce se Crha od 1. února 1945 ujal funkce šéfredaktora *Zteče*, věstníku Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Čtvrt roku před skončením války přispíval i do Moravcova měsíčníku *Osvěta*. Crha byl po roce 1945 obžalován z toho, že „v době zvýšeného ohrožení republiky jako šéfredaktor *Národní politiky*, *Českého slova* a *Zteče* propagačně sloužil vládě vetřelců a podporoval fašistické a nacistické hnutí v tisku i na veřejných shromážděních; dále obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky a činy okupačních velitelství, úřadů a orgánů jim podřízených v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže“. Národní soud se jednomyslně shodl na tom, že Václav Crha je vinen za zvláště přitěžujících okolností. Crha byl odsouzen k doživotnímu odnětí svobody, doživotnímu pozbytí občanské cti a zabavení osobního jmění. ŠINDELÁŘ, Konstantin: *Causa protektorátního novináře Václava Crhy před národním soudem*. Brno 2007. (Diplomová práce), s. 37–46.

42 ABS, T/MV. Výpis z archivního materiálu 109-7/5/27. Záznam z ledna 1941.

43 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 1-1. Protokol sepsaný s Mikulášem Bubnou z Litic dne 1. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

44 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol sepsaný s dr. Vladislavem Klumparem dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž, Protokol sepsaný s dr. Hubertem Masaříkem dne 6. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

45 BRANDES, Detlef: *Exil v Londýně 1939–1943*, s. 96.

46 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol sepsaný s Mikulášem Bubnou z Litic 25. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž. Protokol sepsaný s dr. Vladislavem Klumparem dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž. Protokol s dr. Jaroslavem Kratochvílem sepsaný dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

jehož styky s londýnskou exilovou vládou nacistická moc postupně odhalila.⁴⁷ Eliášovo zatčení a zostření poměrů po Heydrichově nástupu⁴⁸ Mikuláše Bubnu z Litic šokovalo. Spolu s Hugo Strachwitzem⁴⁹ projednali nastalou situaci a další postup a shodli se, že nejlepší variantou bude podání Háchovy abdikace, načež odstoupí také celá vláda. Stejný závěr vzešel i z jednání o dva dny později, jehož se účastnili vedle Bubny další ministři, a to Vladislav Klumpar (ministr sociální a zdravotní správy), Jaroslav Kratochvíl (ministr průmyslu a obchodu) a Josef Kalfus (ministr financí). Následovala schůze všech členů vlády, již se účastnil i prezident, kde byl přečten připravený abdikáční dopis Emila Háchy, adresovaný Hitlerovi. Záhy čekala Háchu schůzka s Heydrichem, odešel proto do audienční síně, kde očekával Heydrichův příchod. Mezitím ve vládní schůzi došlo k debatě a následnému hlasování o abdikaci. Hlasování skončilo patem, čtyři ministři, mezi nimi i ministr zemědělství Mikuláš Bubna, hlasovali pro abdikaci vlády i rezignaci prezidenta. Bubna své rozhodnutí odůvodnil slovy: „*v Říši jsou dvě strany, tj. strana vojenská a strana SS a partaj, a jelikož protektorátní vláda může očekávat lepší zacházení jediné ze strany vojenské, znamenalo by zůstatí v úřadě podpořením strany SS a partaje*“.⁵⁰ Uváděl, že situace v Protektorátu Čechy a Morava pouze odráží situaci v nacistickém Německu, že jde o boj mezi vojskem a stranou a že není v českém zájmu usnadnit vítězství NSDAP.⁵¹ Další čtyři ministři však byli proti⁵² a ministr Čipera, na němž bylo konečné rozhodnutí, uvedl, že tato otázka je tak důležitá, že se nemůže přidat ani k jedné straně a přenechá rozhodnutí prezidentovi.⁵³ Mezitím

47 Eliáš byl odsouzen k trestu smrti. Vykonání rozsudku ale bylo odloženo a Alois Eliáš byl popraven až po atentátu na Heydricha na základě pokynu z Berlína 19. června 1942. KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*, Argo, Praha 2005, s. 486.

48 Hned první den v úřadě vydal R. Heydrich *Narižení říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 27. září 1941*. Paragraf 2 tohoto výnosu stanovil, že při provádění opatření k zachování nebo obnovení veřejné bezpečnosti a pořádku bylo možné se odchýlit od práva platného v Protektorátu, a měl se stát základním nástrojem ke zlomení odporu obyvatelstva v Protektorátu proti nacistické okupaci. Následujícího dne vydal Heydrich *Výnos říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 28. září 1941*. Zde jsou již jasně konkretizovány činy podléhající stannému právu. Současně s těmito dvěma výnosy vydal Heydrich rozkaz k zatčení předsedy protektorátní vlády generála Aloise Eliáše. Generál Eliáš byl dne 1. října 1941 rozsudkem lidového soudu odsouzen k smrti a 19. června 1942 popraven. Heydrich podepsal dalších šest rozsudků smrti, mj. pro armádní generály Josefa Bílého a Hugo Vojtu.

49 Hugo Strachwitz byl jedním z šlechticů, kteří zasedli ve vedoucích funkcích Národního souručenství. Kromě něj to byl hrabě Karel Belcredi a princ František Schwarzenberg, který zastupoval v rámci Národního souručenství mladou generaci. Hugo Strachwitz a Karel Belcredi patřili k šlechticům, o jejichž protihitlerovské náladě byla prezidentská kancelář informována již v roce 1938. Nebylo tedy náhodou, že funkce v protektorátní politice byly posléze nabídnuty právě jim. Viz *AKPR*, f. D-důležité, Šlechta, kart. 260, inv. č. 1505, sign. D 10429/47. Dopis od Josefa Filipa, ředitele Národní banky československé, 5. září 1945. Šlechta výrazně určovala profil Národního souručenství spolu s bývalými politickými stranami. Aktivita šlechty v rámci NS však opětovně ochabla od poloviny roku 1940, poté co byly zabaveny statky Maxe Lobkovice a Adolfa Schwarzenberga a poté, co byl sesazen František Schwarzenberg. BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem*, s. 125.

50 Citováno podle Bubnovy výpovědi poskytnuté během poválečných výslechů. Viz *ABS*, f. 300-19-3. Protokol sepsaný s Mikulášem Bubnou z Litic 25. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

51 *ABS*, f. 300-19-3. Protokol sepsaný s dr. Vladislavem Klumparem dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. ELIÁŠOVÁ, Jaroslava – PASÁK, Tomáš: *Heydrich do Prahy, Eliáš do vězení*. Práh, Praha 2002, s. 10 a 11.

52 Ministr školství a národní osvěty Jan Kapras, ministr dopravy Jindřich Kamenický, ministr vnitra Josef Ježek a ministr spravedlnosti Jaroslav Krejčí, který hlasoval proti rezignaci z toho důvodu, že již pouhá existence českého prezidenta má svůj význam a v případě, že by Hácha abdikoval, nebude již nikdo, kdo by mohl působit na zmírnění Eliášova trestu. Viz *ABS*, f. 300-1-4-5, Protokol s Mikulášem Bubnou sepsaný dne 19. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Kamenický v protokolu sepsaném na jaře 1946 k tomu uvedl: „*Vyslovil jsem se proti demisi z toho důvodu, že nemohu dobře opustit své zaměstnance, kterých mám asi 170 tisíc, dále že jsem se domníval, že stanné právo se neprojeví takovým způsobem, jak se ukázalo, a za třetí, že právě demisi bychom poškodili Eliáše, jelikož bychom vyprovokovali Heydricha k dalším opatřením*.“ Viz *ABS*, f. 300-19-3. Protokol s dr. Jindřichem Kamenickým sepsaný dne 8. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

53 *ABS*, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 1-4-5, Protokol s Mikulášem Bubnou sepsaný dne

proběhla krátká návštěva Heydricha a Franka u Háchy, kteří mu sdělili, že Eliáš je „*schwer belastet*“, a důrazně vyžadovali urychlený projev loajality z Háchovy strany.⁵⁴ Poté, co se Hácha vrátil po audienci Reinharda Heydricha a K. H. Franka na vládní schůzi, údajně prohlásil, že za dané situace a po rozhovoru s Heydrichem není jiná varianta než zůstat dále ve funkci a že by tak učinil i v případě, kdyby vláda hlasovala jednomyslně pro jeho abdikaci.⁵⁵ Po Háchově odchodu stylizovali ve vedlejší místnosti ministři Krejčí a Ježek text prohlášení loajality, které si Heydrich na Háchovi vyžádal. Ostatní ministři zůstali v místnosti, kde se chvíli předtím konala vládní porada. Usnesli se ale, že by při stylizaci daného textu měl být přítomen i někdo z ministrů, kteří hlasovali pro abdikaci. Vyslán byl tedy ministr Kratochvíl a Kalfus, kteří se snažili zmírnit některá prohlášení o oddanosti českého národa Velkoněmecké říši. Po této vládní schůzi se odebral Jaroslav Kratochvíl s Ludvíkem Vaňkem k Mikuláši Bubnovi z Litic domů, kde poobědvali. Přizván byl také Hugo Strachwitz. Všichni byli velmi rozčarováni vývojem situace a Bubna údajně prohlásil, že tato vláda zradila český národ.⁵⁶

Krátce po Eliášově zatčení došlo i k zatčení několika Bubnových spolupracovníků z Ministerstva zemědělství. Šlo o Otokara Frankenbergra, sekčního šéfa Ministerstva zemědělství, Jana Pedála, oborového radu Ministerstva zemědělství, a posléze také Ludvíka Vaňka, prezidiálního šéfa Ministerstva zemědělství, kterého Bubna přivedl na Ministerstvo zemědělství po svém nástupu do úřadu – Vaňek do té doby působil na Ministerstvu dopravy. Bubna důrazně intervenoval u Heydricha a podařilo se mu docílit propuštění Pedála. Otokar Frankenberger⁵⁷ a Ludvík Vaňek⁵⁸ však byli popraveni.⁵⁹

Po těchto událostech se dostavil Mikuláš Bubna k Háchovi, jemuž podal svou demisi. Hácha ho nicméně požádal, aby mu nečinil potíže, protože prý jistě dojde k nějaké vládní rekonstrukci, při níž se o tom zmíní.⁶⁰ Ostatně Heydrich v té době oznámil, že chce snížit počet ministrů, ať už formou restrikce ministerstev nebo ministrů, s tím, že každý by spravoval více úřadů.⁶¹ Rekonstrukce protektorátní vlády počátkem roku 1942 byla prvním krokem k „odpolitizování“ Protektorátu. „Odpolitizování“, o kterém Heydrich mluvil na poradě 17. prosince 1941, znamenalo, že má být otupeno české národní povědomí a oslaben antagonismus ve vztahu k Němcům. Emil Hácha jako potřebná figura pro vytvoření zdání zachování kontinuity byl ponechán ve funkci tzv. státního prezidenta, v ministerských funkcích však došlo k řadě změn. Do čela vlády byl dosazen popovlný Jaroslav Krejčí a hlavní slovo v ní měli lidé jako Emanuel Moravec a Němec W. Bertsch. Vláda se tak stala nástrojem k plnění Heydrichových příkazů.⁶²

19. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž, sign. 19-3. Protokol s dr. Josefem Kalfusem sepsaný dne 8. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž. Protokol s dr. Jaroslavem Kratochvílem sepsaný dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž. Protokol s dr. Jaroslavem Krejčím sepsaný dne 14. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

54 ABS, f. 300-19-3. Protokol s dr. Josefem Kalfusem sepsaný dne 8. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž. Protokol s dr. Jaroslavem Kratochvílem sepsaný dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

55 ABS, f. 300-19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou sepsaný dne 25. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

56 ABS, 300-12-2. Protokol sepsaný s Hugo Strachwitzem 10. března 1946 na stanici SNB Zdounky. Srov. ABS, f. 300-19-3. Protokol s dr. Jaroslavem Kratochvílem sepsaný dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. ELIÁŠOVÁ, Jaroslava – PASÁK, Tomáš: *Heydrich do Prahy, Eliáš do vězení*, s. 10–11.

57 Otokar Frankenberger byl popraven 10. října 1941 ve věku 57 let během I. stanného práva.

58 Ludvík Vaňek byl popraven 31. května 1942 ve věku 45 let během heydrichiády.

59 Tamtéž, sign. 19-3, Protokol s Dr. Janem Pedálem sepsaný dne 20. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

60 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Mikulášem Bubnou sepsaný dne 25. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

61 TOMÁŠEK, Dušan – KVAČEK, Robert: *Obžalována je vláda*, Themis, Praha 1999, s. 27.

62 KURAL, Václav: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*. Karolinum, Praha 1997, s. 199.

Mikuláš Bubna z Litic nebyl ochoten se příliš podřizovat a nedostal prý z venkova vše, co bylo možné získat, byl „měkký“ a „nevýkonný“.⁶³ Heydrich ostře kritizoval vedení zemědělského resortu kvůli nedostatečným dodávkám. Bubna nepatřil k lidem, kteří byli ochotni spolupracovat s představiteli nacistického Německa více, než bylo nutné.⁶⁴ V obnoveném kabinetu, k němuž přistoupil Heydrich v rámci „politické neutralizace“ Protektorátu, Mikuláš Bubna z Litic již nezasedl. Předal funkci 19. ledna 1942 svému nástupci Adolfu Hrubému.

Tím se uzavřela kapitola Mikulášova života v protektorátní vládě, která trvala téměř dva roky. Jaká byla jeho skutečná role v protektorátní politice? Věděl o propojení některých vládních představitelů a exilové vlády v Londýně, o jejich napojení na odbojové skupiny? Zapojil se do odbojové činnosti? Sám se po válce snažil vytvořit zdání, že se zapojil do aktivní odbojové činnosti, stejně tak mnozí z jeho spolupracovníků a blízkých osob v tomto smyslu vypovídali,⁶⁵ nicméně je nutné brát v potaz, že tyto výpovědi všichni zmínění podali v rámci poválečného vyšetřování. Je však nesporné, že Bubna byl během svého působení v protektorátní vládě znám svou neústupností a neohroženým postojem vůči německým okupantům i ryze českým smýšlením. Jak uvedl Hubert Masařík, blízký Eliášův spolupracovník, ve všech situacích, kdy bylo třeba rozhodně vystoupit proti nacistům, bylo na Bubnu spolehnouti.⁶⁶ Volba Bubny jakožto protektorátní ministra byla správná – osvědčil se jako zarytý antinacista a dobrý Čech, který svůj úřad vykonával svědomitě a čestně, jak uvedl Hubert Masařík ve svých pamětech.⁶⁷ Stejně tak se vyslovili i další, kteří s ním v době jeho politického angažmá přicházeli do styku.⁶⁸ Jak později vypověděl bratr Ludvíka Vaňka, Karel, byl přesvědčen, že Mikuláš Bubna z Litic věděl o Vaňkově účasti na odboji a že s ním v tomto směru také spolupracoval. Odvozoval tak mimo jiné z události, kdy navštívil svého bratra u něj doma, kde probíhala jakási schůzka s generálem Eliášem a Bubnou. Ludvík Vaněk svého bratra požádal, aby odešel do vedlejší místnosti, a poté jej důrazně upozornil, aby o schůzce nikde nemluvil. Ostatně tajné schůzky Bubny s Vaňkem prý byly téměř na denním pořádku. Vaňkův bratr nevěděl o jejich schůzkách nic bližšího, kromě toho, že nějak sou-

63 TOMÁŠEK, Dušan – KVAČEK, Robert: *Obžalována je vláda*, s. 48.

64 Ačkoliv i jeho jméno figurovalo mezi členy Českého svazu pro spolupráci s Němci. Sám k tomu po válce uvedl, že Svaz pro spolupráci s Němci ho písemnou formou dopisem z 19. července 1940 žádal, aby se stal jeho členem. Mezitím se Bubna dotazoval Eliáše, zda má do tohoto spolku vstoupit. Generál Eliáš se podle Bubnova vyjádření stavěl k činnosti Svazu pro spolupráci s Němci velice skepticky, obzvlášť nedůvěřoval jeho místopředsedovi Bláhovi. Eliáš dal ovšem Mikuláši Bubnovi z Litic pokyn, aby do daného svazu vstoupil, aniž ho informoval o důvodu svého rozhodnutí. Bubna se domníval, že Eliáš nechtěl vyprovokovat tlak, k němuž by po Bubnově odmítnutí členství mohlo dojít. Následně obdržel Mikuláš Bubna z Litic od svazu členskou legitimaci a od té doby údajně o spolku neslyšel, neplatil mu členské příspěvky ani se neúčastnil žádné jeho schůze. Zároveň údajně Eliáš doporučil jemu i dalším lidem, kteří byli do Českého svazu pro spolupráci s Němci nadirigováni, aby se neúčastnili žádných svazových jednání, aby nemohla vzniknout žádná činnost tohoto spolku a aby po půl roce své členství ukončili. Po roce 1945 byly mnohé osoby pro své členství v daném svazu vyšetřovány, mimo jiné i další z řad šlechticů Karel Belcredi, a obvinění proti nim bylo následně zastaveno právě z toho důvodu, že svaz nevyvíjel žádnou činnost a jeho členové se nijak neprovinili ve smyslu retribučních dekretů.

65 Vědomí o ilegální činnosti Eliáše a dalších osob a zapojení Bubny do ní mu dosvědčili Hugo Strachwitz, Jaroslava Eliášová, vdova po generálu Aloisi Eliášovi, Milada Vaňková, vdova po popraveném Ludvíku Vaňkovi, jeho bratr Karel a také někdejší tajemník generála Eliáše Břetislav Morávek, rovněž tak Jaroslav Kratochvíl i Vladislav Klumpar.

66 MASARÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 315.

67 Tamtéž.

68 Např. ministr dopravy Jiří Havelka, srov. *ABS*, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s dr. Jiřím Havelkou sepsaný dne 26. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. Tamtéž, Protokol sepsaný s dr. Hubertem Masaříkem dne 6. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Srov. *ABS*, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 12-2. Protokol sepsaný s Hugo Strachwitzem 10. března 1946 na stanici SNB Zdounky.

visely se zásobováním a přemísťováním zásob na různá místa, tak aby byly vyjmuty z německé evidence.⁶⁹

Sám Mikuláš Bubna z Litic v rámci poválečného vyšetřování uváděl, že v roce 1940 vstoupil ve styk s blíže nejmenovaným doktorem Fliederem, který byl údajně členem podzemního hnutí. Od té doby se s ním Bubna pravidelně scházel, dodával mu zprávy o činnosti vlády a sděloval, co zjistil ve styku s Němci. Flieder zprávy předával exilové vládě v Londýně, na niž měl spojení přes opata Jarolímka. Tyto podrobnosti však Bubna ve čtyřicátém roce neznal, ačkoliv věděl o Fliederově spojení s Londýnem; o prostředkování opata Jarolímka se dozvěděl až o dva roky později.⁷⁰ Na základě Fliederových pokynů činil Bubna podle svých slov, zachycených v poválečném výslechovém protokolu, různá opatření ve svém resortu, což prováděl tím způsobem, že vyjmul určité zásoby z německé evidence a odsunul je do různých, zejména průmyslových míst, aby byly připraveny pro případ potřeby.⁷¹

Hubert Masařík potvrdil, že Bubna věděl o Eliášově a Havelkově spojení s exilem, „*stejně tak mu byla známa moje těsná součinnost s oběma jmenovanými a spojení s vůdci dělnické akce ilegální Matěchou, Hladkým a Zelenkou*“.⁷² Ale zda či do jaké míry se Mikuláš Bubna z Litic zapojil do odbojové činnosti, není na základě prostudovaných dokumentů jednoznačně prokazatelné.

Plukovník Josef Balabán, jeden ze Tří králů, o Bubnovi v tajné depeši z 13. prosince 1940 uvedl: „*Bubna je nula*.“⁷³ Význam neměl Mikuláš Bubna z Litic patrně ani pro Gestapo a Kripo,⁷⁴ o čemž svědčí, že po svém zatčení 1. června 1942 byl tři hodiny vyslýchán na stanici Kriminální policie v Podmoklech a následně propuštěn, protože Gestapo o něj neprojevovalo zájem. Jak vyplývá z výše uvedeného, Mikuláš Bubna z Litic patrně pouze podporoval osoby aktivně zapojené do podzemní činnosti a snažil se v rámci svého resortu minimalizovat negativní dopady v hospodářské oblasti obcházením nařízení ze strany nacistických představitelů. Ostatně nedostatečné zemědělské dodávky byly zdrojem nespokojenosti říšského protektora a způsobily, že po rekonstrukci vlády nebyl Mikuláš Bubna z Litic dále jejím členem. Zbytek války prožil Mikuláš opět coby správce velkostatku.

Mikuláš Bubna z Litic po roce 1945

Po skončení války byl Mikuláš Bubna stejně jako ostatní členové vlády vyšetřován na základě retribučního dekretu. Nebyl však souzen v rámci politického procesu s protektorátní vládou, neboť proces se zabýval vládou v letech 1942–1945, přičemž Bubna úřad ministra zemědělství předal svému nástupci Adolfu Hrubému 19. ledna 1942. Obvinění proti němu bylo vzneseno v březnu 1946, zatčen byl však již 14. května 1945 a strávil 14 měsíců ve vazbě v Praze na Pankráci, ačkoliv zde měl velice volný režim.⁷⁵ V rámci vyšetřování, z něhož vznikl spis o 128 stranách protokolu, bylo vyslechnuto jedenatřicet svědků, z nichž pouze jeden se vyjadřoval

69 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s dr. Karlem Vaňkem ze dne 21. února 1946 sepsaný u Ministerstva vnitra v Praze.

70 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol sepsaný s Mikulášem Bubnou 4. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

71 Tamtéž.

72 Tamtéž. Protokol sepsaný s dr. Hubertem Masaříkem dne 6. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Šlo o kladenského sociálně demokratického poslance Jaroslava Hladkého, odborářského činitele Oldřicha Matěchu a Antonína Zelenku. Srov. MASAŘÍK, Hubert: *V proměnách*, s. 308.

73 KOURA, Petr: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny Tři králové*. Rybka Publishers, Praha 2003, s. 273.

74 Tajná státní policie (Gestapo) a kriminální policie (Kripo) byly složky Bezpečnostní policie (Sicherheitspolizei), v jejímž čele stál až do své smrti roku 1942 Reinhard Heydrich.

75 ABS, T/ MV, sign. T – 1748 TW srov. ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Dopis

o Bubnovi negativně. Byl to Jaroslav Mrkvička, někdejší člen Výboru Národního souručenství a hospodářský zmocněnec, který k Bubnovi uvedl, že „*panoval všeobecný názor, že jako piják je slaboch a že jest loutkou v rukou pověřence pro výživu u úřadu říšského protektora*“.⁷⁶ Patrně si tím s Bubnou vyřizoval účty z protektorátních dob – při společné schůzi výboru Národního souručenství na podzim 1940 totiž Mrkvička napadl Bubnu, že se v chladírnách kazí maso, a obvinil ho z neobornosti. Bubna se proti tomu ohradil a následně provedl v chladírnách spolu s Ludvíkem Vaňkem inspekci. Vzhledem k tomu, že se Mrkvičkovo nařčení nezakládalo na pravdě, navrhl Bubna Kratochvílovi, tehdejšímu ministrovi obchodu, aby Mrkvičku zbavil členství ve správní Radě Českomoravského svazu, a to se také stalo.⁷⁷ Bubna byl přesvědčen, že Mrkvičkovo udání vedlo k pozdějšímu penzionování a ihned poté k zatčení Otokara Frankenbergra, jehož nacisté popravili. Udání považoval Bubna za účelové a namířené proti Frankenbergrovi, který měl rozhodující slovo ve všech svazech jako šéf sekce pro živočišnou a rostlinnou výrobu. Fakt, že Mrkvička přišel kvůli Bubnovi o funkci, mohl negativně ovlivnit jeho výpověď o Bubnovi v rámci poválečného vyšetřování.

Zbylých třicet osob se shodlo, že Mikuláš Bubna z Litic patřil k nejstatečnějším ministrům protektorátní vlády a své české smýšlení a nepřátelský postoj vůči nacismu dával jasně najevo.⁷⁸ Například Jaroslava Eliášová, vdova po generálu Eliášovi, uvedla, že Bubna se choval neohroženě, podporoval Aloise Eliáše v jeho ilegální činnosti a po jeho zatčení naléhal na abdikaci Háchy i celé vlády.⁷⁹ Eliáš mu plně důvěřoval.⁸⁰

Dne 13. února 1947 se usnesla Trestní nalézací komise Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, že trestní řízení vedené proti Mikuláši Bubnovi z Litic pro přestupek dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, č. 138/45 Sb.,⁸¹ se zastavuje s odůvodněním, že šetřením a výslechem svědků bylo zjištěno, že „*obviněný se choval za okupace velmi statečně, jako se na řádného Čecha sluší a patří. Tento postoj prokázal obviněný zejména jako člen Eliášovy vlády.*“⁸²

Na základě seznamu, který se po válce našel u továrníka Jaroslava Čermáka z Prahy a v němž figuruje i jméno Bubny z Litic, vzniklo podezření, že Mikuláš byl členem Vlajky. Obvinění Bubny, že byl v době Protektorátu členem této fašistické organizace,⁸³ se nicméně nepotvrdilo, respektive na základě vyšetřování a nahlédnutí do spisového materiálu a do kartotéky Ministerstva vnitra a Zemského odboru bezpečnosti bylo zjištěno, že bylo křivé.⁸⁴ K soudu nikdy nedošlo, ačkoliv – jak vypověděla jeho dcera Eleonora – si to Bubna přál, protože chtěl, aby ho soud rehabilitoval.⁸⁵

Ministerstva vnitra v Praze ze dne 21. března 1946 adresovaný národnímu prokurátorovi při národním soudu v Praze. Srov. VOTÝPKA, Vladimír: *Příběhy české šlechty*, s. 152.

76 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s dr. Jaroslavem Mrkvičkou sepsaný dne 13. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

77 *Tamtéž*. Protokol s Mikulášem Bubnou z Litic z 26. února 1946.

78 ABS, T/ MV, sign. T – 1748 TW srov. ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3.

79 ABS, f. 300, Zemský odbor bezpečnosti v Praze, sign. 19-3. Protokol s Jaroslavou Eliášovou sepsaný dne 22. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

80 *Tamtéž*. Protokol s dr. Klumparem sepsaný dne 11. března 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

81 Dekret č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti, zvaný též malý retribuční dekret. Byl vydán za účelem potrestání zločinů okupantů, kolaborantů a domácích zrádců a zároveň umožnil retroaktivně postihnout i činy, které do té doby z hlediska čl. státního práva nebyly trestné. Účelem malého retribučního dekretu bylo postihnout i méně závažné činy, kterými se zabývaly mimořádné lidové soudy.

82 ABS, T/ MV, sign. T – 1748 TW. 13. února 1947. Předsedou této nalézací komise byl Dr. Štajer.

83 ABS, f. 315, Zemský odbor bezpečnosti, sign. 4-7, s. 2 srov. *Tamtéž*, sign. 9-72, s. 1–6.

84 *Tamtéž*.

85 Eleonora, provdaná Dujková, zůstala v Československu a doplácela na svůj nevhodný kádrový profil. VOTÝPKA, Vladimír: *Příběhy české šlechty*, s. 151, 152. Srov. DUJKOVÁ, Eleonora: „*Vzpomínání*“. *Autobiografie Eleonory Dujkové, roz. Bubna-Litic*, SPBU, Douleby n. Orlicí 2009.

Mezitím však zemřela jeho žena⁸⁶ a Bubna se o rehabilitaci přestal zajímat – znamenala by zdoluhavé soudní řízení a další týdny ve vězení. Brzy nato byl propuštěn z vězení, aniž došlo k řádnému soudu, ale dostal tolik potřebný doklad o národní spolehlivosti.

Osmadvacátého října 1948 odešel Mikuláš Bubna z Litic spolu se synem Adamem do rakouského exilu. Až 17. února 1950 dala okresní prokuratura podnět k zahájení vyšetřování trestného činu ilegálního přechodu československé hranice, neboť Mikuláš Bubna se synem v říjnu 1948 odjeli na Moravu údajně na lov a již se nevrátili. Ve vyšetřovacím spisu je Mikuláš Bubna charakterizován následovně: „*Mikuláš Bubna z Litic, hrabě, patřil jako velkostatkář do společnosti vedoucích kapitalistů a měšťáků první republiky. Jeho poměr k nynějšímu lidově-demokratickému zřízení byl krajně záporný.*“⁸⁷

Mikuláš Bubna z Litic se usadil se synem Adamem⁸⁸ ve Vídni. Jako triapadesátiletý vdovec se v roce 1950 podruhé oženil s hraběnkou Marií Malburgovou a měl s ní dva syny. Čtyři roky po svatbě však zemřel. Nedávné události, čtrnáctiměsíční neoprávněné vězení, tristní situace jeho rodiny, která živořila, zklamání z politického vývoje v Československu a odchod do exilu jistě vykonaly své.⁸⁹

86 Manželka Mikuláše Bubny, Markéta, zemřela v roce 1946.

87 ABS, T/ MV, sign. T – 1748 TW. Okresní prokuratura Praha, trestní oznámení na Mikuláše a Adama Bubnu z Litic, 17. února 1950.

88 Adam Bubna z Litic se po roce 1989 vrátil do Československa.

89 VOTÝPKA, Vladimír: *Příběhy české šlechty*, s. 158.

Království české.
 Okresní úřad v Duchov n. Ch.
 Okresní soud Kosteletka n. Orli.
 Místní název: Doulebský i. t.

Diecesse Královéhradecká
 Křestní matriky č. XL str. 99
 Řís. Loh. 290

Křestní list.

Den	narození v. Růhu	14. čerona. 26. čerona	hoře osm set devadesát sedm /
Jméno	Mikuláš Maria Michael How		
náboženství	římskokatolického		
Porod.	maučelský		
Otec	Vysocí urozený Pán Michael hrabě z Dubna a Litic, katolík, majorátní pán na Doulebských i. t. a Selemí, mužíčelský syn zemřelého vys. urozeného pána Otokara, hraběte z Dubna a Litic, pána na Doulebských a Selemí, a jeho choti vys. urozené paní Emílie hraběnky z Dubna a Litic, rozené svobodné paní z Forgatschu z Bena.		
Matka.	Vysocí urozená Páni Eleonora, říšská hraběnka Strassoldo, mužíčelská dcera vys. urozeného pána Leopolda říšského hraběte Strassoldo, svobodného pána na Trallobertku, a jeho choti Eleonory říšské hraběnky Strassoldo, rozené hraběnky z Dubna a Litic.		
Křtí.	Antonín Kaška, děkan.		
Křtí.	Michael svobodný pán Forgatsch z Forgatschů i. R. nadporučík ve Věch. Eleonora hraběnka Strassoldo za Alisii hraběnku Strassoldo.		
Babička.	Marie Novátná z Doulebs		

Z děkanského úřadu v Kosteletce nad Orlí
 dne 31. května 1915.
 Antonín Kaška,
 děkan.

1. Křestní list Mikuláše Bubny z Litic
 Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámruku

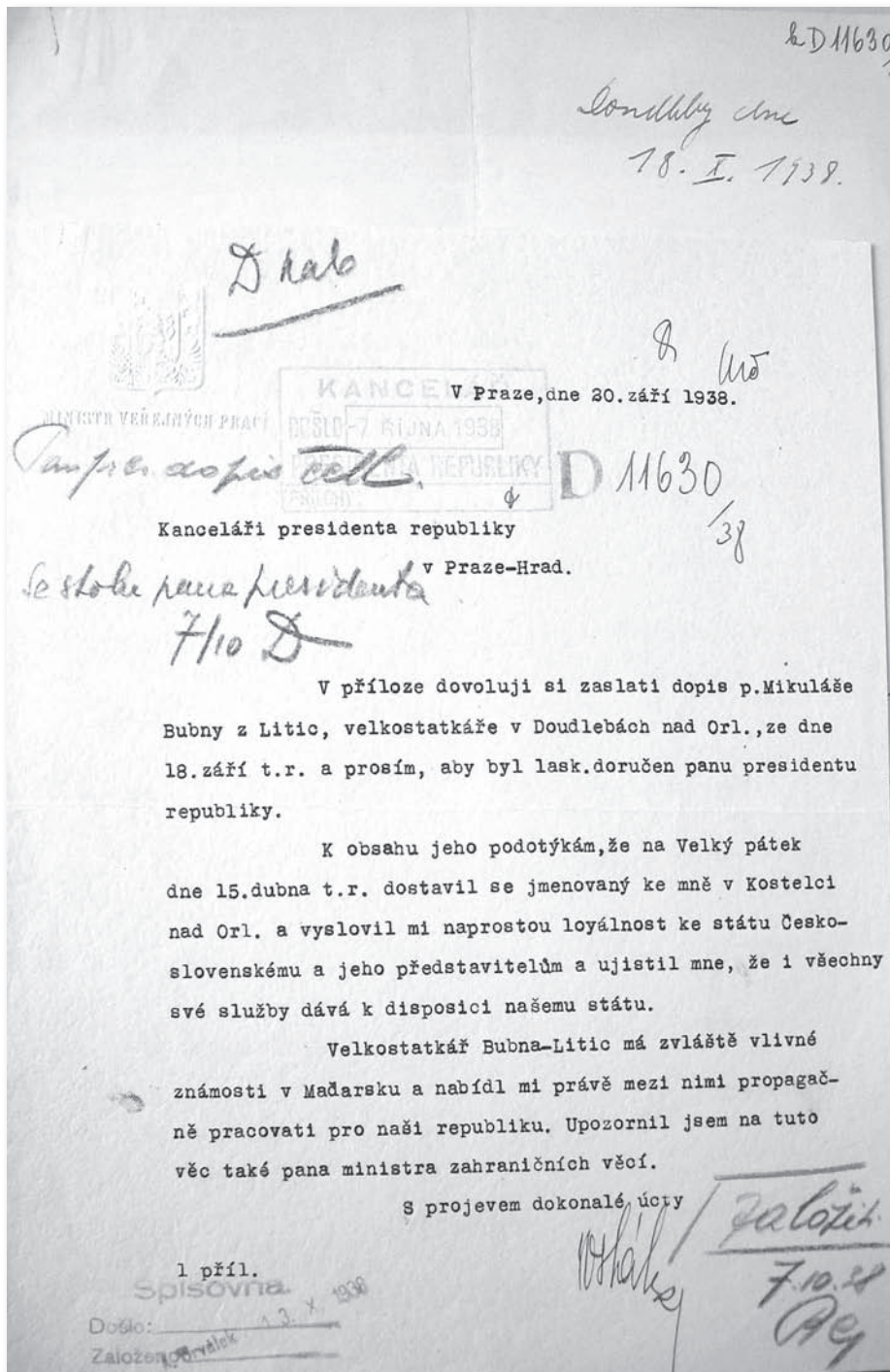

2. Mikuláš Bubna z Litic kolem roku 1910
Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámrsku

3. Uvítání prezidenta Háchy a říšského protektora Neuratha na hospodářské výstavě,
Bubna druhý zprava
Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámrsku

4. Dopis M. Bubny z Litic z 20. září 1938
 Zdroj: Archiv kanceláře prezidenta republiky

Dobráho dne
18. I. 1939.

Horstý pane ministře!

Chci Vám jen o mím kněžím
kopie nasadit pro jsem neprošel za
nutné připojiti se k prohlášení svých
zasedání. jsem však budim, tu jsem foto
prohlášení učinil již o včera dříve,
se vším spon pro mi ministrů a vši
v Protektorátu. Na mím kněžím
je nic zarmoutit a neprošel jsem
ke nutné kuto opřítat.

S výrazem lohoneli si by
Dáv Mikuláš Bubna z Litic.

5. Dopis M. Bubny z Litic z 18. října 1938
Zdroj: Archiv kanceláře prezidenta republiky

generace, sdílející práva i povinnosti, dobré i zlé, byť rodiny ty nebyly po meči vždy původu českého.

Zděděná příslušnost k národní pospolitosti není tedy určována okolnostmi dne, nýbrž jest způsobena skutečností společenství života, politické, kulturní a hospodářské spolupráce, jednotou dějin, osudů a zodpovědnosti za budoucí generace národa.

Národ český, jemuž slavnostním způsobem byla zaručena vůdcem národa německého a říšským kancléřem jeho národní svébytnost, zajisté může považovati za své právo i svou povinnost tvrditi se vším důrazem -kdyby o tom pochybnost vznikla- skutečnost, že má českou šlechtu jako svou složku, jež od těla národního se nikdy neoddělila a nikdy svým přičiněním oddělena nebude.

Při posledním sčítání lidu v Německé Říši byla příslušnost k národnosti postavena na základ dobrovolného přiznání. Příslušné správní předpisy vycházejí ze zásady, že každý jest příslušníkem toho národa, s nímž se cítí nitemě spiat a k němuž se hlásí. Nepochybně se budou německé říšské orgány řídití touto zásadou i na zdejších území. V úplné shodě s národem německým, který žádá ode všech svých příslušníků přesné konání všech povinností vůči národní pospolitosti, jsou důvodně i český lid a česká šlechta přesvědčeni o své sounáležitosti. Vycházejíce z přesvědčení o jednotě našeho

6. Kopie části prohlášení české šlechty ze září 1939 s Bubnovým podpisem
Zdroj: Archiv kanceláře prezidenta republiky

